

תקציר

"לכוין חופתי זאת... כנגד חופתך העליונה": קבלה ומנהגי חופה במדינות הכנסייה בראשית העת החדשה

אליעזר באומגרטן ואורי ספראי

סמוך לשנת רצ"ח (1538) סערה הקהילה היהודית ברומא. המנהג המקומי היה כי על הכלה לעמוד משמאל לחתן. והנה חדשים מקרוב באו, אשר כנראה בהשפעה של ההגירה האשכנזית לאיטליה, התחילו להעמיד את הכלה לימינו של החתן. במאמר נדון בתשובותיהם של שני חכמים שנדרשו לסוגיה זו: הראשונה של ר' יהודה בן מיכאל אביר הרופאים, חכם לא מוכר שפעל ברומא. תשובתו מכילה תיעוד של דבריו בפני ממוני העיר, ובכלל זה גם מסירת עדות של זקני העיר אודות מנהג רומא הקדמון. התשובה השנייה היא של ר' יעקב ישראל פינצי, פוסק מוכר ופורה שפעל בעיר רקנאטי, אליו הגיעו דברי אביר הרופאים והוא הגיב אליהם בתקיפות. מעבר לחשיפת דרכי ההתנהלות של חכמי וממוני קהילת רומא כמו גם היחס שבין פוסקי ההלכה השונים שפעלו במדינות הכנסייה באותן שנים, תשובות אלה פותחות פתח לעסוק בסוגיות רחבות ועקרוניות יותר שהעסיקו את הקהילה היהודית במרחב זה. כך, משתי התשובות גם יחד עולה מעמדה הדומיננטי של הקבלה בכלל ושל ספר הזוהר בפרט בתוך השיקול ההלכתי כעניין ברור ומובן מאליו. כמו כן, הן חושפות בפנינו את הדרכים השונות בהן התמודדו שני הרבנים המקומיים הללו עם אתגרי הזמן. בעוד שר' יהודה ביקש לשמר את מנהג רומא הקדמון תוך דחייתם של כל המסורות שאינן מתיישבות עם מנהג זה, הרי שר' יעקב ישראל פינצי מסמל את המגמה ההפוכה לחלוטין של דחייה מוחלטת של מנהג המקום והכפפתו למסורות הפסיקה העשירות שהביאו איתם המהגרים.

ד"ר אליעזר באומגרטן, החוג לתולדות ישראל, אוניברסיטת חיפה, הר הכרמל, חיפה 3498838
eliezerb@bgu.ac.il

ד"ר אורי ספראי, החוג לתולדות ישראל, אוניברסיטת חיפה, הר הכרמל, חיפה 3498838
urisaf@gmail.com